

et nulla terminatam figura? Id revera intelligi non potest. Aut quod linea non sit recta aut obliqua, et superficies aut rotunda, aut singularis; est autem figura modus quantitatis ex natura rei distinctus ab illa.

28. Contingit ergo inter rem et modum esse tam intrinsecam connexionem, ut res non possit carere omni modo terminante; ergo si alicubi hæc connexio reperitur, maxime inter subsistentiam et naturam, quæ non solum comparantur ut terminus et terminabile, sed etiam subsistentia est talis terminus, ut sit immutabilis ex natura rei, et magis unum facit cum natura, quam figura cum quantitate. Idemque argumentum sumi potest ex præsentia locali; fieri enim non potest ut sit quantitas, verbi gratia, in rerum natura, et nullam habeat localem præsentiam, esto posset hanc vel illam variare, cum tamen præsentia sit etiam modus ex natura rei distinctus, et inferioris rationis seu accidentalis. Atque hinc etiam intelligimus esse aliquos modos ita immediate oppositos, ut non possit res uno privari nisi ratione modi oppositi, non vero per puram utriusque carentiam; hujusmodi sunt in linea, verbi gratia, esse perfectam vel obliquam; in natura, per se existere, vel inexistere alteri. Igitur propter hanc etiam causam non potest natura privari propria subsistentia, nisi in aliqua alia persona constituatur, quod fit per modum quendam unionis subsistentiæ oppositum.

29. Ad argumentum ergo factum in sexta ratione dicendum est, quamvis absolute possit Deus suspendere suum influxum, interdum tamen ex necessitate conferre unum modum, supposita voluntate auferendi alium, propter intrinsecam rerum connexionem, ut in dictis exemplis videre licet. Addo vero, licet non implicaret contradictionem, naturam privari omni subsistentia, tam propria quam aliena, negari tamen non posse quin sit magis consentaneum naturis rerum, ut quotiescunque vel res privatur aliquo existendi modo sibi connaturam, afficiatur modo opposito, quando inter illos est immediata oppositio, ita ut natura non privetur subsistentia nisi per unionem hypostaticam; et e converso, ut accidens, quando privatur inhærentia, accipiat aliquem modum positivum per se essendi, inhærentiæ oppositum, ut probabilius indicavimus in materia de Eucharistia, quia valde alienum est a natura, manere sine aliquo intrinseco termino. Unde præter miraculum separationis esset novum miracu-

lum, sine ullo alio modo aut termino rem conservari.

Fiantne una actione existentia et subsistentia.

30. Ex resolutione hujus puncti sequitur decisio alterius supra tacti, de unitate vel pluralitate hujus actionis. Dicendum est enim actionem, qua fit subsistentia cum existentia rei, non solum non esse simplicem vel indivisibilem, verum etiam neque unam compositam, sed esse efficientias distinctas, quamvis connexas. Patet ex dictis, quia una est creatio, verbi gratia, in Angelo, alia vero est (ut ita dicam) modificatio tantum rei jam creatæ, quæ est quasi quædameductio de potentia subjecti. Item sunt a diversis principis, nam una est a solo Deo, vel extrinseco agente, alia vero proxime est ab intrinseca natura; nulla est autem major differentia inter actiones vel efficientias, quam inter principia. Denique una est propria actio, alia est intrinseca resultantia. Dicitur vero solet una tantum actio, per quam fit essentia cum subsistentia, non quidem in eo sensu quem hactenus tractavimus, id est, quod immediate attingat ipsam subsistentiam cum existentia, sed quod resultantia illa subsistentiæ ex natura existente non sit nova actio, eo quod ex vi propriæ actionis resultet subsistentia. Atque hoc modo loquuntur multi de dimanatione passionum ab essentia. Verumtamen si hæc sententia recte explicanda est, tantum in verbis potest esse diversa; nam quod ad rem spectat, negari non potest quin aliqua efficientia sit necessaria, ut subsistentia, quæ antea non erat, incipiat esse in rerum natura, ut in principio sectionis dicebamus, et est satis notum ex principis philosophicis, quia quod prius non erat, non potest incipere esse, nisi ab aliquo agente, et per aliquam efficientiam; alioqui tollitur omnis via probandi necessitatem causæ efficientis. Rursus, quod hæc efficientia sit in re aliquo modo distincta, probatur facile, tum ex distinctione ipsarum rerum quæ fiunt, tum ex separatione, quia potest fieri existentia seu entitas rei sine propria subsistentia, ut in Christi humanitate factum est. Unde, si Verbum divinum humanitatem dimitteret, ejusque humanitas propriam subsistentiam reciperet, id fieri non posset sine nova efficientia, distincta ab illa, qua jamdudum creata est, quia est novus effectus a priori distinctus. An vero hæc efficientia dicenda

sit propria et per se actio, quæstio esse potest, quæ generatim tractata est supra, disp. 18, sect. 3, et ibi dicta hic applicari possunt.

31. *Quam actionem, ut fiat, sibi determinet subsistentia.* — Tandem de hac dimanatione vel dependentia subsistentiæ a natura quæri potest, an sit omnino essentialis ipsi subsistentiæ, vel sit aliquid ab ea distinctum, ad eum modum quo in superioribus diximus, actionem, seu dependentiam a causa efficiente distingui a suo termino. Quod idem est ac si quæretur utrum subsistentia ita postulet fieri per dimanationem a propria essentia, ut aliter fieri non possit, etiam per potentiam Dei absolutam; an vero possit Deus mutare modum efficiendi talem subsistentiam, ita ut non fiat ab ipsamet essentia, sed a solo Deo. Nam si hoc ultimum admittimus esse possibile, plane fit, dependentiam seu denominationem subsistentiæ propriæ ab essentia esse aliquid ex natura rei distinctum ab ipsa subsistentia, quia est separabile ab ipsa, quandoquidem supponitur posse fieri seu manere eadem subsistentia, sine dependentia a propria essentia, per efficientiam solius Dei. Si vero hoc creditur impossibile, consequenter est probabilius judicandum, ipsam subsistentiam per seipsam essentialiter dependere a propria essentia; nam hæc inseparabilitas, tam ex natura rei quam in ordine ad divinam potentiam, indicat sufficienter indistinctionem seu identitatem ex natura rei, præsertim ubi nullum aliud indicium distinctionis realis vel modalis inveniri potest, ut constat ex dictis supra, tractando de distinctionibus rerum. Sicut, quia subsistentia ita comparatur ad naturam, ut non possit conservari subsistentia separata a natura, recte colligimus, unionem formalem, quam habet propria subsistentia cum sua natura, non esse modum ex natura rei distinctum ab ipsa subsistentia, sed ipsam per seipsam esse essentialiter conjunctam suæ naturæ, et ideo non posse aliter conservari. Si ergo similiter conservari non potest subsistentia sine effectiva dependentia a propria essentia, signum est illam dependentiam non esse modum distinctum, sed includi in essentiali ratione ipsius subsistentiæ.

32. Posset autem aliquis rursus argumentum sumere a formali unionem ad dependentiam effectivam; nam, si subsistentia nullo modo esse potest nisi in sua natura, ergo pari ratione dicendum est, nullo modo esse posse nisi a sua natura; sicut ergo depen-

dentia subsistentiæ a propria natura, tanquam causa suo modo materiali, est essentialis illi, ita etiam dependentia ab eadem essentia tanquam a principio activo erit essentialis. Verumtamen hæc collectio non est efficax, tum quia materialis dependentia ex suo genere magis intrinseca est, tum etiam quia subsistentia, ex hoc præcise quod tantum est modus, habet essentialiter ut per seipsam, absque interjecto alio modo unionis, sit unita rei, cujus est modus; hoc enim commune est omnibus modis, ut supra dictum est, et patet in motu, figura, sessione, et similibus. Dependentia autem essentialis modi a re cujus est modus, tanquam a principio effectivo, non est de ratione modi ut sic; imo sæpe distinguitur ex natura rei, etiam in his modis, dependentia a termino; ut præsentia localis, quæ solum est quidam modus, fieri potest per diversas actiones, et a diversis agentibus, quod est manifestum signum, dependentiam esse extra essentiam ejus, et ex natura rei distinctam ac separabilem, cum hæc sit variabilis circa eandem præsentiam. Igitur ex communi ratione modi non potest concludi, subsistentiam æque essentialiter pendere a sua natura in genere causæ efficientis ac in genere causæ materialis. Neque etiam est facile invenire aliquod principium, quo probetur id convenire subsistentiæ ex propria et speciali ratione sua.

33. Item difficile est assignare implicationem contradictionis, in eo quod Deus impediat naturalem dimanationem subsistentiæ a propria essentia, et sola sua efficacia et virtute illam producat. Cur enim non potest non dare concursum accommodatum et necessarium ad illam dimanationem, sed potentiori actione prævenire, et se solo subsistentiam efficere? Quod si quis respondeat hoc fieri non posse, quia repugnat cum essentia ipsius subsistentiæ, petet principium, aut circulum committet in præsentibus dubitatione; hoc enim est quod inquirimus, unde constet hoc includi in ratione subsistentiæ. Itaque existimo rem esse incertam, nullumque esse speciale principium unde definiri possit. Utendo autem generalibus principis, qualia sunt, dependentiam effectivam regulariter distingui a termino, et Deum posse se solo efficere quidquid causa secunda potest, ubi specialis repugnantia non apparet, his (inquam) et similibus principis utendo, verisimilius dicitur, hanc dependentiam non esse de essentia subsistentiæ, sed extra rationem ejus.

SECTIO VII.

Utrum subsistentia habeat aliquam causalitatem, et quomodo actiones dicantur esse suppositorum.

1. Quanquam omne causalitatis genus possit aliquo modo subsistentiæ attribui, præcipua hujus rei difficultas versatur in causalitate effectiva, et aliquid etiam obiter attingendum erit de materiali. Nam de causalitate formali jam ex dictis constat, subsistentiam non esse formam, proprie ac physice loquendo, comparari tamen ad suppositum seu rem subsistentem, ut sic, per modum actus formalis constituentis suppositum et terminantis naturam, et præter hanc qualemunque causalitatem metaphysicam, nullam aliam habere causalitatem formalem, quia in nullo alio recipitur, quod informare possit. Quod præsertim verum habet de quacunque completa subsistentia, et de subsistentia partiali materiæ, nam subsistentia partialis animæ rationalis comparari potest ad subsistentiam corporis per modum formæ, ut in superioribus dictum est. Præter hæc solet reduci ad causalitatem vel rationem formæ terminus specificans actionem, seu ad quem tendit actio, et hoc genus causalitatis tribui solet subsistentiæ respectu omnium vel plurium actionum; sed hæc est valde impropria causalitas, et vix potest attribui subsistentiæ, nisi respectu illius actionis per quam ipsa fit; nam respectu aliarum actionum potius quasi materialiter comparatur, ut ex fine totius sectionis magis constabit.

2. Rursus de causalitate finali nihil aliud occurrit dicendum, præterquam quod subsistentia propter se expetibilis sit. Quanquam, quia subsistentia semper ac necessario est conjuncta cum existentia naturæ, nec sit per se primo per aliquam actionem, sed necessario maneat posita creatione, seu generatione rei, juxta sensum declaratum sectione præcedente, ideo in ordine ad usum seu consecutionem non exercet propriam causalitatem finis, præter eam quæ in ipso esse aut vivere reperitur; neque enim aliis mediis subsistentiam obtinere, aut potius conservare curamus, quam illis quibus existentiam seu vitam tuemur.

3. Rursus causalitas effectiva duplex potest intelligi: una vocari potest interna, seu quasi immanens, circa ipsummet suppositum constitutum per subsistentiam, sive illa sit

propria, qualis est efficientia animæ circa actus suos vitales, sive impropria seu per resultantiam naturalem, qualis est animæ circa suas potentias, vel cujuslibet formæ circa suas proprias passiones. Alia est efficientia quasi extrinseca, seu transiens omnino ad alios. Et de his omnibus dicendum est; incipimus autem ab ultimo modo efficientiæ tanquam communiori et clariori.

Varie sententiæ circa modum quo subsistentia est principium actionum.

4. Prima sententiæ.— Inquirimus ergo an subsistentia sit principium actionum egredientium a supposito. In qua re duo possunt esse extremi modi dicendi. Prior est, subsistentiam esse principium per se ac formale omnium actionum suppositi, si non integrum, saltem parziale, ita ut simul influat cum ipsa natura, et actio non minus immediate ac per se pendeat a subsistentia quam a natura. Ita videntur opinari novi quidam Theologi, explicantes Incarnationis mysterium. Ut enim defendant actiones Christi, ab humanitate proficiscentes, esse aliquo modo divinas seu Dei operationes, existimant necessarium, ut ab ipsa subsistentia Verbi per se ac proxime profluant, et ideo aiunt hanc causalitatem convenire propriæ subsistentiæ, et idcirco eandem suppleri a Verbo divino. Atque hoc modo intelligunt illud axioma: Actiones sunt suppositorum, quoniam alias (inquiunt) si supposititas ipsa non per se influit in actiones, et per accidens se ita habet ad illas, non ergo erunt actiones suppositorum nisi concomitanter, et denominatione quadam valde accidentaria, quod est contra sensum Doctorum, qui illo axioma utuntur, et contra Aristotelem, a quo videtur desumptum in locis infra citandis. Quod si hæc sententiæ vera est, non solum in actionibus transeuntibus locum habet, sed etiam in immanentibus, in suppositis quæ illas habent; nec solum in una vel alia actione, sed in omnibus quæ propriæ actiones sunt, ut naturales resultantias omittamus. Subsistentia enim nunquam habet peculiarem aliquam actionem, cujus ipsa sit proprium principium; in hoc enim omnes conveniunt, neque enim facile esset talem actionem fingere aut assignare; si ergo subsistentia prædicto modo ponitur principium agendi, esse debet ex aliqua ratione universali et communi omnibus actionibus, vel omnibus naturis, quæ ex se non sunt principia

sufficientia actionum, nisi a subsistentia juventur.

5. Secunda sententiæ.— Alter modus dicendi extreme oppositus esse potest, subsistentiam nullo modo esse principium agendi, nec per se requiri et concurrere ad actiones, sed mere concomitanter. Quam doctrinam videntur amplecti multi Theologi, præsertim Nominales, qui indifferenter admittunt, naturam ipsam seu humanitatem operari æque ac suppositum. Potestque fundari in Aristotele, 1 Metaph., c. 1, ex quo loco multi sumunt illud axioma: Actiones sunt suppositorum; et tamen Aristoteles non dixit actiones esse suppositorum, sed versari circa singularia. Ex quo potest confici argumentum; nam, seclusa subsistentia, natura ipsa est res singularis et existens; ergo ipsa est sufficiens principium actionis, subsistentia vero est conditio concomitans omnino per accidens in ordine ad actionem. Et confirmatur, nam subsistentia non potest per se immediate influere in actionem, ut statim probabitur; concurrat ergo per accidens tantum. Potestque egregie declarari exemplo Trinitatis; nam, licet actiones ad extra, ut sunt creatio, etc., denominative tribuantur Patri et Filio, et Spiritui Sancto, tamen, quia illæ relationes et subsistentiæ personales non erant per se necessariæ ad talem actionem creandi, et similes, sed ipsa natura divina erat per se sufficiens, ideo tam proprie tribuitur creatio divinitati, sicut ipsis personis, et ipsæ relationes ut sic non sunt principia per se et immediate influentia in tales actiones; ita ergo comparatur omnis subsistentia creata ad actiones suæ naturæ.

Ad questionis resolutionem assertio prima.

6. Nihilominus media via tenenda est, dicendumque est primo, subsistentiam creatam non habere proprium et immediatum influxum in actiones suppositi. Hæc est communis sententiæ (ut opinor); imprimis enim necesse est ut ita censeant Scotus et omnes qui rationem subsistentiæ ponunt in negationibus. Neque enim cogitare potuerunt negationem per se influere active in positivas actiones. Deinde Thomistæ, qui aiunt etiam existentiam ipsam non esse principium per se et formaliter agendi, sed tantum conditionem necessariam, multo majori ratione cogentur id dicere de subsistentia; imo quidam eorum id affirmant, etiamsi alias teneant, subsistentiam nihil aliud esse quam

substantialem existentiam; quod nos probare non possumus, quia supra ostendimus existentiam formaliter ac per se includi in actuali principio agendi; de subsistentia vero nunc aliter sentimus, quia existimamus tantum esse modum ipsius existentie ex natura rei distinctum ab ipsa. Potestque imprimis probari conclusio argumentis seu exemplis Theologicis, nam in Deo tota ratio agendi est natura seu voluntas divina; personalitates autem, ut tales sunt, non habent proprium influxum in actiones ad extra, et ob hanc causam actiones ad extra dicuntur indivisæ in Trinitate, sicut est etiam indivisa natura, voluntas et potentia. Dicet aliquis hoc esse peculiare in Deo, quia divina natura per se est, et essentialiter subsistens. Respondetur imprimis, multo certius esse totam rationem agendi ad extra esse naturam seu voluntatem divinam, quam quod sit in Deo subsistentia essentialis ratione distincta a personalibus. Deinde, si subsistentia personalis creata, est per se activa, non est cur subsistentiæ personales divinæ non sint etiam activæ, quamquam subsistentia essentialis, ut est de ratione ipsius naturæ, sit etiam activa; præsertim quia etiam de his actionibus divinis verum est actiones esse suppositorum; ergo, si in divinis personis, ut ipsæ sint quæ operantur, non est necessarium ut personalitates ipsæ proprium influxum habeant, vel sint formalia principia agendi, neque in creatis personis id erit necessarium. Et (quod maxime urget) etiam in productionibus ad intra, ut sunt generatio et spiratio, aiunt graviores Theologi formale principium earum esse naturam, vel intellectum, vel voluntatem; relationem vero personæ producentis esse tantum necessariam conditionem; idque satis esse ut solum talis persona dici possit generare aut spirare, et non divina natura.

7. Aliud exemplum seu argumentum sumitur ex mysterio Incarnationis; Christus enim in humana natura subsistens habuit integrum ac totale principium humanarum operationum, et tamen non habuit subsistentiam creatam; ergo hæc subsistentia non est pars illius principii, nec per se habet proprium influxum in operationes. Nec vero dici potest, in Christo non esse solam humanitatem integrum principium formale actuum humanorum, sed compleri per subsistentiam Verbi, supplementem vicem subsistentiæ creatæ; nam subsistentia Verbi non supplet vicem subsistentiæ creatæ quoad aliquam acti-

vitatem, sed solum quoad terminationem assumptæ naturæ; alioqui aliqua activitas ad extra conveniret Verbo divino per propriam relationem, quæ non esset communis aliis personis, quod est omnino falsum, et contra illud axioma: Actiones Trinitatis ad extra, sunt indivisæ. Neque etiam dici potest hanc activitatem propriæ subsistentiæ suppleri in Christo a divino Verbo, non per relationem, sed per voluntatem divinam; nam hinc fieret humanitatem Christi non esse principium proprium et integrum humanarum actionum, sed illud esse divinitatem simul cum humanitate. Sequitur etiam actiones humanas non esse proprias Christi, ut causæ proximæ, sed ex parte fuisse communes Patri et Spiritui Sancto; utrumque autem est falsum, et valde absurdum in Theologia. De qua re in proprio loco dictum est, tom. 1 tertiæ partis, disput. 4, sect. 4. Fuit ergo humanitas Christi integrum formale principium humanarum actionum ejus; eodem ergo modo est in aliis hominibus. Et hoc etiam confirmat communis doctrina Sanctorum Patrum, assentientium ad plures naturas sequi plures operationes, etiamsi persona una sit, quia, nimirum, formale principium agendi est natura, non personalitas.

8. *Physicum argumentum.* — Tertio, probari idem potest inductione physica, nam si discurremus per actiones mere accidentales et naturales, omnes illæ proxime manant a formis proportionatis, ut calefactio a calore, frige factio a frigore, motio localis ab impetu, vel gravitate, etc.; et similiter actiones vitales manant proxime a propriis facultatibus, concurrente anima, ut principio principali. Unde tantum abest quod hæ actiones tribuantur suppositis propter proprium influxum ipsius subsistentiæ, ut sæpe neque ipsa natura seu forma substantialis habeat talem influxum proximum, sed actio tribuatur supposito solum quia in se sustentat formam accidentariam quæ est principium agendi, ut aqua calida calorem. Quod si ad actiones vitales aliquo modo immediate concurrat ipsa forma seu anima (ut est verisimile), id quidem convenit animæ secundum suam entitatem essentialem, secundum quam est principium vitæ, non vero secundum subsistentiam, cujus proprius et specialis influxus nulla ratione necessarius est ad tales actus. Unde fit, idem judicium esse ferendum de actionibus vitalibus suppositorum spiritalium, et de actionibus accidentalibus quorum-

cunque suppositorum. De generatione autem substantiarum judicium sumendum est ex accidentali, vel quia nos non cognoscimus substantiam nisi per accidentia, vel quia agentia naturalia non attingunt generationem substantialem nisi media dispositione accidentali; vel certe quia talis actio generativa tota versatur circa compositionem naturæ rei generandæ; subsistentia vero ex parte supponitur, ex parte vero naturaliter consequitur, ut in sequenti ratione declarabo.

9. Quarto igitur argumentor ratione, quæ partim sumi potest ex propria ratione ipsius subsistentiæ, partim ex termino uniuscujusque actionis. Subsistentia enim creata tantum est, ut diximus, quidam modus creatæ naturæ, supponiturque in natura totam rei essentiam actualem cum sua existentia; principium autem operationum est essentia rei, vel per seipsam, vel per facultates quæ ad ipsam consequuntur; modus vero existendi non est principium agendi, sed ad summum esse potest conditio ad agendum requisita; imo in universum omnes isti modi rerum, qui propriam entitatem et realitatem secum non afferunt, licet sæpe sint conditiones, vel utiles, vel necessariæ ad operationes, nunquam tamen sunt propria ac per se principia agendi, ut inductione potest facile ostendi. Ex parte vero termini probatur in hunc modum, nam in omni actione pure accidentali formalis terminus est aliquod accidens, quod non est subsistens; ergo ex parte illius non est necessarium ut subsistentia agentis sit proximum principium talis actionis. Et quamvis per talem actionem non dicatur fieri forma, verbi gratia, calor, sed compositum, scilicet, calidum, quod ex parte subjecti includit suppositum subsistens, tamen hoc totum quod ex parte subjecti includitur, non fit per illam actionem, sed illi supponitur, et solum propter unionem formæ cum natura existente in tali supposito, fieri dicitur per se primo illud compositum; ergo etiam ex parte principii non est necessarium ut subsistentia sit proprium, per se, ac formale principium talis actionis, sed satis est ut supponatur in supposito operante tanquam necessaria conditio. In generatione autem substantiali imprimis supponitur materia subsistens tanquam primum subjectum, et ex hac parte constat subsistentiam rei genitæ non omnino fieri a generante, sed ex parte supponi. Rursum tota actio generativa versatur in educatione, seu unionem formæ cum materia, ex qua

resultat subsistentia, juxta dicta sectione præcedente; ergo principium formale illius actionis sufficiens est forma generantis, neque est cur requiratur proprius influxus subsistentiæ, cum actio agentis per se et immediate non attingat subsistentiam rei productæ. Quin potius, ut sectione præcedente dicebam, tota actio generativa potest manere, etiamsi impediatur effectio vel dimanatio propriæ subsistentiæ, et proxime terminetur actio ad solam compositionem naturæ, ut in humana Christi conceptione factum est; ergo formale principium talis actionis est natura generantis, ratione formæ, et non ipsa subsistentia.

Secunda assertio.

10. Dico secundo: subsistentia non mere concomitanter se habet ad actionem agentis, sed antecedenter; nec mere per accidens, sed per se ex parte agentis. Atque hoc modo actio proprie ac per se tribuitur supposito ut ei quod operatur. In hac propositione declaramus illud axioma, *actiones sunt suppositorum*, quod est communiter receptum a Theologis, ut videre licet apud D. Thomam, 1 p., quæst. 39, articulo quinto, ad 1, et quæst. 49, articulo primo, ad 3, et 3 p., quæst. 49, art. 1, ad 3 et 4, et in 4, dist. 5, articulo primo, ubi ceteri Theologi, et in 3, dist. 2, et sæpe alias, tractantes de mysteriis Incarnationis et Trinitatis. Visum est enim illis hoc principium necessarium ad illa duo mysteria declaranda, et convenienter in eis loquendum. Unde in Concilio Florentino, sess. 18, non longe a fine, Joannes Episcopus, ad declarandum, quod Pater generat, et non essentia, subditerationem, quia essentia non significat suppositum, et addit: *Porro autem actiones, juxta omnem philosophorum scholam, suppositorum esse videntur, ut in hominum genere fieri videmus; quamvis enim hic homo, hoc est persona vel suppositum generet, ejus tamen substantia generationis ejusmodi principium est, quandoquidem actiones suppositorum, ut diximus, sunt; quæ quidem substantia vel essentia in homine cum sit humanitas, humanæ generationis principium existit, quo generat hominem.* Quibus verbis tam hæc quam præcedens conclusio confirmatur.

11. Potestque hæc conclusio roborari ex Aristotele, 1 de Anima, text. 64, ubi ait, *melius dici animam non misereri, aut discere, aut ratiocinari, sed hominem anima.* Ex quo loco solum sumitur argumentum a similitudine rationis; ideo enim animæ non tribuitur

recte operatio, quia significatur ut pars; eadem autem ratio est de humanitate; loquitur vero de anima, ut est pars seu forma corporis; nam, si sumatur anima rationalis ut subsistens, illi potest propria actio tribui, quia, licet non sit suppositum, propter incompletam naturam, est tamen subsistens singulariter ac per se. Probari etiam solet ex eodem philosopho, libro primo Metaph., 1, cujus verba sunt: *Actiones et generationes omnes circa singularia sunt, seu in singularibus versantur.* Ubi primum considerandum est quod, licet Aristoteles non utatur nomine suppositi, sed singularis, re tamen vera pro eodem sumpsit, ut patet ex ratione quam statim subjungit: *Non enim hominem, nisi per accidens, sanat qui medetur, sed Calliam, aut Socratem, aut alium quempiam eorum qui sic dicuntur;* hujusmodi ergo suppositum intellexit nomine rei singularis, vel quia singulare absolute dictum significat ens completum et singulare, prout in rerum natura existit, vel certe quia (ut verisimile est) Aristoteles non agnovit distinctionem inter singularem naturam substantialem completam et suppositum. Deinde observandum est, actionem, triplicem habitudinem dicere posse ad hujusmodi rem singularem. Prima est ut ad principium, prout nunc dicimus, actiones esse suppositorum. Secunda, ut ad terminum, prout dicimus Petrum, verbi gratia, generari, non humanitatem. Tertia est ut ad subjectum; omitto autem quartam, quæ excogitari potest, ad objectum proprie sumpsum, nam hæc solum actibus immanentibus convenit, quatenus actus et tales qualitates sunt, non vero ut sunt actiones productivæ, de quibus Aristoteles loquitur. Et ideo secundum hanc quartam habitudinem fieri potest, ut actio versetur circa universale, quia non versatur inhærendo illi, vel realiter efficiendo illud, sed extrinsece denominando, seu attingendo; quod extra propositum est. Loquitur ergo Aristoteles de aliis modis, et expressius loqui videtur, loco citato, de tertia habitudine, quantum colligi potest ex exemplo quo utitur; nam illa priora verba, *Actiones circa singularia versantur*, indifferentia videntur ad secundam et tertiam habitudinem; proprie vero non possunt ad primam accommodari. Unde non est dubium quin Aristoteles illo loco non posuerit illam formalem propositionem; sumitur tamen ex similitudine rationis, quæ est, ejus esse fieri cujus est esse, vel actionem circa illud ver-

sari cui confertur esse, quia actio tendit ad aliquod esse; esse autem per se primo convenit rei singulari, nam universalia non sunt nisi in singularibus; et similiter esse proprie est singularis completi, seu suppositi, aut subsistentis, nam esse proprie convenit ei quod est; solum autem suppositum proprie est id quod est, et ideo illud proprie dicitur fieri, seu circa illud versari actio. Hæc autem ratio æque procedit in prima habitudine; nam ejus etiam est operari cujus est esse, quia sicut actio est ad esse, ita est ab esse; sed suppositum est id quod proprie est, seu quod habet esse; ergo etiam actio secundum primam habitudinem per se primo tribuitur rei singulari in prædicto sensu, id est, supposito.

12. *Secunda assertio per singulas illius partes ostenditur.*—Atque ita non solum auctoritate, sed etiam ratione, confirmatum est prædictum metaphysicum dogma, quod amplius declarari ac confirmari potest discurrendo per singulas partes secundæ assertionis. Prima erat, quod subsistentia non tantum concomitanter, sed antecedenter se habeat ad actionem agentis; quæ probatur, quia ex natura rei prius est quod res sit in suo esse completa, ac plene constituta, quam quod operetur; sed subsistentia pertinet ad complementum rei et substantiæ ejus; ergo ordine naturæ prius esse debet natura terminata propria subsistentia, quam possit in operationem prodire; ergo subsistentia, ejusque quasi effectus formalis, non tantum concomitanter, sed antecedenter se habet ad operationem naturæ. Et confirmari potest a simili de accidente, nam forma accidentalis (ex natura rei loquimur) prius habet quod insit, quam quod ab illa manet aliqua actio, quia ille modus essendi est quasi intrinsecus terminus, et complementum talis formæ. Item est optima et sufficiens ratio, quia talis modus habet magis intimam connexionem naturalem cum tali forma, quam omnis actio quæ ab illa potest dimanare; sed eodem modo comparatur subsistentia ad substantialem naturam; ergo.

13. *Secunda pars assertionis colligitur ex præcedenti, nimirum, subsistentiam non comparari mere per accidens ad actionem agentis; quia, sicut esse agentis non comparatur per accidens ad actionem ejus, ita complementum essendi omnino intrinsecum, conaturale, ac substantiale, non comparatur omnino per accidens ad actionem, sed est*

ordo per se requisitus, ut res prius in se sit subsistens, quam quod operetur. Et hac ratione dico subsistentiam requiri per se ex parte agentis; nam præcise ex parte actionis, vel termini proximi seu formalis ejus, non erat adeo necessaria subsistentia formæ seu naturæ, quæ est principium actionis, quia in ipsa natura est tota perfectio per se necessaria ad eliciendam talem actionem. Tamen ex parte agentis requirit talis natura proprium et completum essendi modum, ut sit constituta in statu accommodato ad operandum, et hoc modo dicimus subsistentiam per se requiri ex parte agentis, ut necessariam conditionem ad operandum. Sicque dicere solent Theologi, trinitatem personarum in Deo per se non requiri ad creationem ex parte ipsius actionis, tamen ex parte Dei per se ac necessario supponi, quia pertinet ad personalem Dei constitutionem, et prius est ac per se prærequisitum, ut Deus sit in se plene ac perfecte substantialiter constitutus, quam ut ad extra operetur. Unde etiam si fingemus, Deum ab æterno aliquid creare, nihilominus intelligeremus internas origines et constitutiones divinarum personarum ordine naturæ antecedere creationem. Quod si hoc verum est in Deo, in quo natura divina est essentialiter subsistens, multo magis in creatura, in qua subsistentia omnino est extra essentiam rei. Atque hinc tandem constat, quo sensu operatio per se primo tribuatur supposito, quod in tertia parte assertionis dicebamus, quia natura, ut natura ante subsistentiam, non est constituta in statu completo, et proxime accommodato ad operandum, et ideo merito tribuitur actio supposito, et non naturæ.

14. *Fundamentis aliarum opinionum satisfi.*—Ex quo satisfactum est rationibus et fundamentis aliarum opinionum. Utrisque enim simul respondemus, ad veritatem et proprietatem illius axiomatis, Actiones, sunt suppositorum, non esse necessarium ut subsistentia ipsa per se influat in actiones, neque etiam ut sit omnino per accidens, et concomitanter se habens; datur enim medium, scilicet, ut sit conditio prærequisita ex parte agentis. Exemplum autem, quod secunda opinio afferebat ex divinis personis, potius suadet contrarium, ut a nobis declaratum est. Quod vero in Deo creatio et aliæ actiones ad extra non solum possint tribui divinis personis, aut huic Deo in concreto, sed etiam deitati, provenit, tum ex eo quod deitas est

essentialiter subsistens, tum ex perfecta identitate inter divinam naturam et personas, propter quam identitatem admittitur illa locutio, quando alioqui non involvit errorem aliquem, ut contingit in actionibus ad extra, quamvis ex modo significandi terminorum non sit formalis et propria, et ideo in creaturis, ubi non est illa identitas inter naturam et suppositum, non admittitur illa locutio, neque in Deo extendi potest ad actus notionales; hæc enim propositio, *Essentia generat, erronea est; indicat enim distinctionem ipsius essentiæ a re genita, ut latius traditur in 1 p., quæst. 39.*

An supernaturaliter possit natura operari absque supposito.

15. Quæ hactenus diximus, intelligenda sunt juxta naturas rerum, et nullo interveniente miraculo. Quæri autem potest an de potentia absoluta, seu interveniente aliquo miraculo, possit aliter fieri. Et quidem si loquamur de completa natura substantiali, juxta superius tradita consequenter dicendum est, non posse naturam per se primo operari, sed aliquod suppositum per illam. Nam, si natura non privetur sua subsistentia, sed in proprio supposito relinquatur, fieri non potest quin subsistentia propria ordine naturæ antecedit actionem, quia subsistentia propria necessario retinet eandem habitudinem ad suam naturam. Si vero supponamus Deum privare naturam propria subsistentia, illam constituendo in alio supposito, illud suppositum per illam naturam operabitur, et illi erit actio tribuenda, ut latius declaravi in 1 tom. tertiæ partis, disp. 10, sect. 2 et 3. Si autem supponeremus Deum conservare naturam existentem sine propria subsistentia, et sine ulla aliena, tunc certe fieri posset ut natura operaretur absque supposito, quia in illa esset sufficiens virtus activa, et conditio subsistentiæ non est adeo intrinsece necessaria, quin si impediretur, et Deus alia superiori ratione naturam conservaret, posset ab illa prodire actio, quia nulla in ea re apparet contradictio. Imo, supposito illo miraculo, non esset aliud miraculum necessarium, ut talis natura operaretur, sed cum concursu communi posset operari, quia in tali actione nihil esset supernaturaliter, cum illa non habeat propriam et specialem habitudinem ad subsistentiam, vel peculiarem dependentiam ab illa. Ipse autem naturalis concursus ad operandum ex natura rei non est debitus

ante subsistentiam; tamen, data illa hypothese, quod natura conservaretur sine ulla subsistentia, non esset privanda omni concursu et omni actione, et ideo etiam tunc esset illi debitus ex natura rei talis concursus, quia semper manet principium per se necessarium ac sufficiens ex parte actionis, quamvis aliunde ex parte agentis naturalis ordo ac perfectio immutetur.

16. Atque ad hunc modum loquendum est de forma substantiali separata a materia, necessario enim retinet aliquam subsistentiam, vel propriam, ut ex natura rei contingit in solis animabus rationalibus, vel alienam, et divinitus datam, ut factum est in Christi anima supernaturaliter, et fieri posset in aliis formis, et ideo talis forma sic separata et constituta operari potest ad modum suppositi. Si vero conservaretur talis forma sine ulla subsistentia, idem de illa dicendum esset quod de natura completa, est enim eadem ratio; idemque proportionaliter est de accidente separato a subjecto; existimamus enim nunquam sic conservari absque positivo modo existendi per se, opposito actuali inhæsioni, et ideo accidens sic conservatum, quamvis non sit suppositum, operari potest ad modum suppositi. Si tamen fingamus conservari accidens separatum in suo esse existentiae, sine alio positivo modo essendi, similiter de illo judicandum est, posse tunc habere omnem actionem suam, propter rationem tactam, quæ sumitur etiam ex D. Thoma, tertia parte, quæst. 77, art. 3.

An naturalis dimanatio possit esse a natura ante suppositum.

17. Rursus ex dictis constat quid dicendum sit de effectione latius sumpta pro naturali dimanatione (nam quæ diximus, communia sunt omnibus propriis actionibus, tam immanentibus quam transeuntibus, neque aliquid inter eas distinguere oportet quoad doctrinam datam); de effectione autem per naturalem resultantiam distinguere oportet, nam quædam est ad ipsammet subsistentiam, aliæ vero esse possunt ad alias proprietates seu passiones. Inter quas existimo, illam priorem, esse etiam ordine naturæ primam, et quasi origine antecedere resultantiam omnium aliarum proprietatum. Ratio est, quia subsistentia est intimior, magisque per se conjuncta cum natura, quam omnis alia proprietas. Item, quia omnes aliæ proprietates sunt accidentia; prior autem est integra consti-